

ปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา : เสรีนิยม หรือสังคมนิยม

พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์ (ญาณธโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-578-218-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017803 117856286

THE SOCIAL PHILOSOPHY OF BUDDHISM : LIBERALISM OR SOCIALISM

Phramaha Utai Sornsawat (Ñāṇadharo)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Philosophy

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-578-218-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา : เสรีนิยม หรือสังคมนิยม
โดย   พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์ (ญาณธโร)
ภาควิชา   ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัญ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์)

.....
(รองศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุกกฤษฎ์ แพทย์น้อย)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

อุทัย ศรสวัสดิ์ (ญาณธโร), พระมหา : ปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา: เสรีนิยม หรือ
สังคมนิยม (THE SOCIAL PHILOSOPHY OF BUDDHISM : LIBERALISM
OR SOCIALISM) อ.ที่ปรึกษา : รศ.ปรีชา ช่างขวัญอิน, 135 หน้า.
ISBN 974-578-218-1.

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์ที่จะวิเคราะห์หาความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนาจาก
หลักฐานดั้งเดิม และเพื่อหาข้อสรุปว่า ความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนาเป็นแบบเสรีนิยมหรือ
สังคมนิยม เนื้อหาของวิทยานิพนธ์นี้จึงประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ ส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์หา
ความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนา ส่วนที่สอง เป็นการเปรียบเทียบความคิดทางปรัชญาสังคมของ
พุทธศาสนาที่หามาได้กับแนวความคิดแบบเสรีนิยม และสังคมนิยม

การวิเคราะห์หาความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนาได้ข้อสรุปว่า พุทธศาสนาจะเน้น
การให้มนุษย์มีความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดซึ่งมีความหมายมากกว่าการให้เสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคล
อุดมการณ์ทางสังคมของพุทธศาสนาที่สำคัญ คือการผลิตเพื่อแจกจ่ายอรรถประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเอง
และผู้อื่น ค้ำครองสิทธิของมนุษย์ และมุ่งให้เกิดความเสมอภาคและยุติธรรม

ข้อสรุปในส่วนที่สองมีดังนี้ เมื่อเปรียบเทียบความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนากับเสรีนิยม
ได้ข้อสรุปว่า แม้พุทธศาสนาจะไม่ปฏิเสธหลักการให้เสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลของเสรีนิยม แต่พุทธศาสนา
ไม่ได้ถือว่า การมีเสรีภาพคือ จุดหมายที่เพียงพอของมนุษย์ พุทธศาสนาและเสรีนิยมยังนิยามความหมาย
และให้ขอบเขตของเสรีภาพแตกต่างกัน แนวความคิดเรื่องการยอมรับสิทธิของมนุษย์ และเรื่องการให้มนุษย์
เป็นผู้ตัดสินใจเองของพุทธศาสนาและเสรีนิยมสอดคล้องกัน ในส่วนของสังคมนิยม พุทธศาสนาเห็นด้วยกับหลัก
การสร้างคุณธรรมในสังคมของสังคมนิยม แต่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการของสังคมนิยม ผลของการ
เปรียบเทียบจึงได้ข้อสรุปว่า ความคิดทางปรัชญาสังคมของพุทธศาสนาไม่เป็นแบบเสรีนิยม หรือสังคมนิยม
อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นความคิดทางปรัชญาสังคมที่มีรูปแบบเฉพาะของพุทธศาสนาเอง

ศูนย์วิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ปรัชญา
สาขาวิชา ..... ปรัชญา
ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิสิต ..... พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ปรีชา ช่างขวัญอิน

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อ วิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมเพียงแผ่นเดียว

UTHAI SORNSAWAT (NANADHARO), PHRAMAHA : THE SOCIAL PHILOSOPHY OF
BUDDHISM : LIBERALISM OR SOCIALISM. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF.
PREECHA CHANGKWANYUN, 135 PP. ISBN 974-578-218-1.

The aims of this thesis are to bring out and analyse social philosophy in Buddhism as contained in the Tripitaka, and finally to determine whether Buddhist social philosophy is more closely related to Liberalism or Socialism. The thesis consists of two main parts. The first part brings out and analyses Buddhist social philosophy. The second part compares Buddhist with those of Liberalism and Socialism.

The conclusion of the first part is that despite Buddhism emphasis on individuality, individual liberty is not of paramount importance in its social philosophy. On the other hand, Buddhism emphasis the social ideal wherein distribution of utility for both oneself and other, protection of right, equality and justice should prevail.

The second part of this thesis concludes that, in comparison to Liberalism, even though Buddhism does not reject liberal principle of conferring individual liberty of liberalism, it does not regard individual liberty as the only end. Furthermore, Buddhism has a different definition of liberty and the extent to which it could be applied from Liberalism. Nevertheless, Buddhist idea of rights of human and the right to self-determination correspond to those of Liberalism. In comparison to socialism, both accept the social justice as the social end. However, Buddhism does not accept socialist means to achieve this end. This thesis finally concludes that Buddhist social philosophy does not be Liberalism or Socialism, but is the particular concept of social philosophy of Buddhism.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... ปรัชญา

สาขาวิชา ..... ปรัชญา

ปีการศึกษา 2533

ลายมือชื่อนิสิต ..... ประเมณาเทพ ๓๓๖๘๖

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ธีรวิทย์ ธีรวิทย์

กิตติกรรมประกาศ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้เป็นลัทพ์ัญญ ผู้ไร้กิเลสเครื่องเศร้าหมอง อันเป็นเหตุหลง ผู้เมตตาจำแนกสังจธรรมสั่งสอนหมู่สัตว์ ขอนอบน้อมแต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

พระธรรมใดเป็นสังจธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นตรัสไว้ดีแล้ว อันจะนำเวไนยสัตว์ออกจากทุกข์ทั้งมวลได้ ทั้งที่เป็นไปในส่วนแห่งความรู้ และหลักอันวิญญูชนพึงปฏิบัติตาม ขอนอบน้อมแต่พระธรรมนั้น

พระสงฆ์เหล่าใดที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ผู้เป็นบุญญเขต และเป็นผู้ดำเนินตามปฏิปทาที่พระศาสดาทรงบัญญัติไว้ อันได้แก่อริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ ผู้สืบทอดสังจธรรมให้ปรากฏสืบมา ขอนอบน้อมแต่พระสงฆ์เหล่านั้น

ชีวิตกำเนิดมาด้วยอาศัยบิดามารดา ผู้ประกอบด้วยคุณทั้งเป็นผู้เลี้ยงดูและดูแลรักษา ผู้เป็นตั้งเทพ พรหม และเป็นบูรพาจารย์ของบุตร ขอนอบน้อมแต่พระคุณของบิดามารดานั้น

ความรู้บังเกิดมีเพราะอาศัยครูอาจารย์เหล่าใด ผู้ประกอบด้วยคุณ ผู้ชี้แนะ ผู้เป็นตั้งมัคคุเทศก์ ผู้ห่วงใยและปกป้องในทิศ ขอนอบน้อมแต่พระคุณของครูอาจารย์เหล่านั้น

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เสนอวิทยานิพนธ์ได้รับคำชี้แนะด้วยดีจากอาจารย์ในภาควิชาปรัชญา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สหธรรมิกและมิตรสหาย และรองศาสตราจารย์ปรีชา ช้างขวัญอิน อาจารย์ที่ปรึกษา อนึ่ง ผู้เสนอวิทยานิพนธ์ยังได้รับศรัทธาอุปถัมภ์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์และในการศึกษาเล่าเรียนจากคุณโยมเทพฤพา แก้วแดง ตลอดมา ขออนุโมทนาในกุศลเจตนาของท่านเหล่านี้ไว้ในที่นี้ด้วย

พระมหาอุทัย ศรสวัสดิ์ (ญาณธโร)

คำอธิบายคำย่อและรหัสคำย่อ

คำย่อ	ย่อมาจาก		
<u>พระไตรปิฎก</u>			
ขุ. อป.	(สุตตปิฎก)	ขุททกนิกายสุส	อปทานปาติ (ปฐโม ภาโค)
- อุ.	_____	_____	อุทานปาติ
- ขุททก.	_____	_____	ขุททกปาฐปาติ
- จริยา.	_____	_____	จริยาปิฎกปาติ
- จุศ.	_____	_____	จุศนิตเทศปาติ
- ข่า.	_____	_____	ชาตกปาติ (ปฐโม, ทุติโย ภาโค)
- ฌ.	_____	_____	ฌมมปทปาติ
- ปฎิ.	_____	_____	ปฎิสมุภิตามคฺคปาติ
- สุตต.	_____	_____	สุตตนิปาตปาติ
ที. ปา.	_____	ทีมนิกายสุส	ปาฎีกวคฺคปาติ
- มหา.	_____	_____	มหาวคฺคปาติ
- สี.	_____	_____	สีลขณธวคฺคปาติ
ม. อุปริ.	_____	มชฺฌนิมิกายสุส	อุปริปนฺณวคฺคปาติ
- ม.	_____	_____	มชฺฌนิมปณฺณวคฺคปาติ
- มุ.	_____	_____	มุสสปณฺณวคฺคปาติ
วิ. มหา.	วินยปิฎก	มหาวิภงฺคปาติ	(ปฐโม, ทุติโย ภาโค)
- จุล.	_____	จุลลวคฺคปาติ	(ปฐโม, ทุติโย ภาโค)
- มหาวคฺค.	_____	มหาวคฺคปาติ	(ปฐโม, ทุติโย ภาโค)
สงฺ. ขนฺธ.	(สุตตปิฎก)	สงฺยุตตนิกายสุส	ขนฺธวารวคฺคปาติ
- นิตาน.	_____	_____	นิตานวคฺคปาติ
- มหา.	_____	_____	มหาววารวคฺคปาติ
- สคา.	_____	_____	สคาถวคฺคปาติ
- สฬา.	_____	_____	สฬายตนวคฺคปาติ
อง. เอก.	_____	องฺคุตฺตนิกายสุส	เอกนิปาตปาติ

คำย่อ	ย่อมาจาก		
อง. จดกก.	(สมุดตุนฎปิฎก)	อง. คุณุตตรนิกายสัส	จดกกนิปาตปาติ
- ฉก.	_____	_____	ฉกนิปาตปาติ
- ติก.	_____	_____	ติกนิปาตปาติ
- ทสก.	_____	_____	ทสกนิปาตปาติ
- ทุก.	_____	_____	ทุกนิปาตปาติ
- ปญจก.	_____	_____	ปญจกนิปาตปาติ
- สตคก.	_____	_____	สตคกนิปาตปาติ
อภิ. ธรรมสง.	อภิธรรมปิฎก	ธรรมสงคฺคินิปาติ	

รหัส ___/___/___ = ชื่อคัมภีร์และเล่ม/ข้อ/หน้า

ตัวอย่าง ที.ปา.11/122/94 = (พระสูตรตันตปิฎกบาลี เล่ม 9 ข้อ 122 หน้า 94

คัมภีร์อื่น ๆ

ธาคฎ. ธาคฎปทีปิกา

รหัส ___ : ___ = ธาคฎปทีปิกา, 2528: หน้า

ตัวอย่าง ธาคฎ., 2528: 252 = ธาคฎปทีปิกา, 2528: หน้า 252

อภิธาน. อภิธานปทีปิกา

รหัส ___ : ___ = อภิธานปทีปิกา, 2530: ข้อ/หน้า

ตัวอย่าง อภิธาน., 2530: 629/128 = อภิธานปทีปิกา, 2530: ข้อ 629 หน้า 128

เอกสารอื่น ๆ

บ. เนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

รหัส ___ . ___ = เนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ___ : หน้า

ตัวอย่าง บ. 3: 55-57 = เนื้อหาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ 3 : หน้า 55 ถึง 57

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
คำอธิบายคำย่อและรหัสคำย่อ.....	ช
 บทที่	
1. บทนำ.....	1
ส่วนที่ 1 ปรัชญาสังคัมของพุทธศาสนา	
2. ปรัชญาสังคัมของพุทธศาสนา.....	4
ส่วนที่ 2 ปรัชญาสังคัมของพุทธศาสนาเปรียบเทียบกับเสรีนิยมและ สังคมนิยม	
3. แนวความคิดของเสรีนิยมและสังคมนิยม.....	58
4. ปรัชญาสังคัมของพุทธศาสนากับแนวความคิดแบบเสรีนิยมและสังคมนิยม	84
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	122
เอกสารอ้างอิง.....	125
ประวัติผู้เขียน.....	129